

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

О.М.Потишняк, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто функціонування ринку насіння соняшнику в контексті вступу України до СОТ. Проаналізовано основні цілі, положення та вимоги Світової організації торгівлі.

В статье рассмотрено функционирование рынка семян подсолнуха в контексте вступления Украины в СОТ. Проанализированы основные цели, положения и требования Мировой организации торговли.

Постановка проблеми. Насіння соняшнику є культурою, у вирощуванні якої Україна, безперечно, має відносну перевагу. Протягом останнього десятиліття Україна зібрала близько 10-16% обсягу всього світового врожаю соняшнику та мала від 5 до 39% всього експорту цієї продукції. Також соняшник є базовою сировиною для вітчизняного олійно-екстракційного комплексу, який займав майже 16% всього світового ринку соняшникової олії [1].

Отже, функціонування ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки на світовому рівні є безперечно першочерговим вагомим фактором, так як дана продукція забезпечує значні надходження до бюджету країни. Зараз увага до Світової організації торгівлі (СОТ) в Україні зосереджується на заявленому намірі країни вступити до цієї організації, триваючих переговорах з робочою Групою СОТ, та умовах набуття Україною членства в СОТ.

Основна ціль створення Всесвітньої організації торгівлі є створення цільної, стабільної та ефективної системи різноманітних норм, які базуються на Генеральній домовленості з тарифів та торгівлі, а також на досягнутих результатах лібералізації торгівлі, з урахуванням результатів Уругвайського раунду, та на основних принципах різноманітної торговельної системи [1].

Аналіз останніх досліджень. Визначенню питань функціонування і розвитку ринку насіння соняшнику призначено праці таких вчених як М.І.Долішній, В.І.Осадчук, П.Т.Саблук, М.Й.Малик

та інші. Водночас складність і багатогранність питань, пов'язаних зі вступом України до СОТ, обумовлюють необхідність їх подальшого розгляду.

Мета наших досліджень. Оцінити недоліки та переваги України від вступу до СОТ. Проаналізувати основні цілі, положення та вимоги Світової організації торгівлі, так як питання оцінки наслідків функціонування і розвитку ринку насіння соняшнику від приєднання до СОТ заслуговує на увагу. Актуальність вказаної проблеми, недостатня її вивченість зумовили вибір даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Спеціалісти стверджують, що вступ України до світової організації торгівлі найбільшою мірою вплине на сільськогосподарську галузь. Причому вплив цей може бути як позитивним, так і негативним. Розглянемо спочатку мінуси цього процесу й загальні слабкі моменти нашого сільського господарства в цілому.

Несформованість інфраструктури аграрного ринку й правил роботи на ньому, а також відсутність послідовної позиції держави й чіткого бачення подальших перспектив розвитку області ставить АПК у найменш зручні стартові умови. Непродумане регулювання аграрних ринків, неефективна цінова підтримка сільського господарства, а також орієнтація на середні показники в області — середню врожайність культур, середній рівень рентабельності й прибутковості, по суті, тільки заважають розвиватися сильним і прибутковим підприємствам, у той же час нічого важливого не даючи слабким.

Ведення сільськогосподарських робіт екстенсивними методами може привести в найближчі роки до важливого росту собівартості сільгосппродукції, що викличе зниження її конкурентоспроможності, як на світових, так і на внутрішніх ринках. Одним з факторів росту собівартості є необхідність відновлення основних засобів виробництва, зокрема сільгосптехніки.

Другою проблемою, необхідність рішення якої назріє в Україні в недалекому майбутньому, стане падіння врожайності як наслідок сильного виснаження ґрунтів, до чого призвело неефективне госпо-

дарювання. Два найважливіших закони: з охорони ґрунтів і державного контролю над використанням землі були прийняті Верховною Радою лише в 2003 р.

Завдяки чітко витриманим технологіям вирощування рослин, своєчасній у повному обсязі підгодівлі останніх мінеральними добривами, якісному посівному матеріалу, а також витриманій сівозміні ґрунтів, сильні агрокомпанії будуть не просто успішно функціонувати після вступу нашої країни у СОТ, а виявляться у вигаші. У той час як неефективні господарства очікує банкрутство з наступною ліквідацією, або зміна власника й репрофілювання.

Однак розглядати придбання Україною членства у Світовій організації торгівлі лише з погляду відкриття внутрішнього ринку буде досить однобоко. Необхідно також урахувати переваги, одержувані країною-членом СОТ. До них, у першу чергу, варто віднести наявність відповідних прав для захисту інтересів як країни в цілому, так і окремо взятих національних компаній на західних ринках шляхом застосування встановлених правил ведення бізнесу й використання діючого механізму врегулювання торговельних суперечок [2].

Також до позитивних моментів вступу України до СОТ відноситься збільшення ступеня відкритості світових сільгоспринків для українських виробників. Слід зазначити, що переваги лібералізації торгівлі поширюються в основному на галузі з пануючою ціновою конкуренцією, до яких відноситься й сільське господарство. Однак, навіть при зниженні тарифів, через високі вимоги до якості продукції можливістю виходу на зовнішні ринки будуть володіти лише агрохолдинги. У цілому Україна, як країна з переважно експортною орієнтацією сільгоспвиробництва, може виявитися у вигашному стані.

Що ж стосується найбільш перспективних напрямків діяльності в сільському господарстві, то до них можна віднести вирощування зернових і масляних культур, а також переробку останніх. В Україні з'явиться шанс стати світовим лідером на ринку насіння соняшнику. Правда, щоб уникнути виснаження ґрунтів, при вирощуванні соняшнику необхідно чітко дотримуватися правил сівозмі-

ни. З огляду на наявність високого експортного мита на насіння соняшнику (на рівні 17%), доцільним є виробництво соняшникової олії для реалізації на внутрішньому й на зовнішньому ринках, а також одержання шроту переважно з метою подальшого експорту.

Враховуючи необхідність та переконливі докази економістів, з метою врегулювання ринку насіння соняшнику 10 вересня 1999 року було прийнято Закон України “Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур” за №1033 – XIV, згідно з яким з вересня 1999 року до 1 липня 2002 року введено 23% експортне мито на насіння соняшнику. Реакцією на введення мита було збільшення експорту соняшникової олії.

У грудні 2005 з України було експортовано рекордний обсяг соняшникової олії за останні чотири сезони – 134 тис. т, що на 68,3 тис. т вище грудня попереднього року. Таким чином, обсяги експорту соняшникової олії з України за 4 місяці 2005/06 МР склали 269,8 тис. т, що у 2 рази вище, ніж за аналогічний період попереднього року. У 2005 році порівняно з попереднім роком дещо змінилася географія експорту насіння соняшнику та соняшникової олії. Так, за даний період значно збільшилась частка експорту з України соняшнику до країн ЄС (головним чином, Іспанія та Угорщина) – з 48% до 92%. Суттєво зменшилась частка експорту до країн Азії – з 25% до 1% та до країн СНД – з 14% до 4%. Загалом географія експорту насіння соняшнику у 2005 році була представлена 28 країнами світу.

Вітчизняна олія соняшникова є досить конкурентним продуктом на зовнішньому ринку, в тому числі, і на ринку ЄС. У 2005 році частка експорту олії з України до країн ЄС (головним чином Велика Британія, Італія, Іспанія, Франція) була майже на рівні попереднього року – 40%.

Протягом року ціни на соняшкову олію на європейських та інших ринках знижувались під впливом значної пропозиції даного продукту в Чорноморських портах та низького попиту. Так, ціна на олію соняшкову (ЕС CIF Роттердам готівк.) станом на початок 2006 року склала 595 дол/т, що на 125 дол/т (або на

17,4%) менше, ніж було на аналогічну дату попереднього року. Ціна на олію соняшникову Аргентини (на умовах FOB) знизилась за даний період на 112 дол/т (або 18,2%).

Очікується, що дані фактори будуть продовжувати впливати на зниження світових цін соняшnikової олії у короткій та середній перспективі.

Сучасний стан ринків соняшнику та соняшnikової олії можна характеризувати як досить стабільний і прибутковий. Проте, все ж існують деякі проблеми, з яких основними є:

- тенденція до розширення посівних площ під соняшник, що сприяє виснаженню ґрунтів та зниженню їх родючості;
- відсутність нормативно-правової бази щодо стратегії і механізмів розвитку виробництва олійних культур, альтернативних насінню соняшнику;
- наявність заборгованості з неповернення ПДВ, що впливає на обмеження експорту олії та соняшнику з України.

Виходячи з цього, доцільно вжити заходи щодо зменшення заборгованості держави по відшкодуванню ПДВ експортерам та розвитку виробництва альтернативних олійних культур в Україні та продукції їх переробки, в т.ч. ріпаку [2].

Висновки. Проблема функціонування та розвитку ринку насіння соняшнику на шляху вступу України до СОТ ще не знайшла свого узгодженого рішення і вимагає, на нашу думку, політичного втручання. При цьому слід зауважити, що така невідзначеність може призвести до нового перегляду раніше узгоджених тарифних ставок на іншу продукцію. Тому необхідно якнайшвидше прийняти однозначне оптимальне рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Штефан фон Крамон – Таубадель, Сергій Дем'яненко, Арніма Куна. Сільське господарство України. - К.:КНЕУ, 2004.-207с.
2. Губенко В.І. Україна і СОТ: оцінка наслідків вступу // Вісник аграрної науки Причорномор'я. - 2004.- Спецвипуск 2 (26) Т.1 – М., - С.83-88.